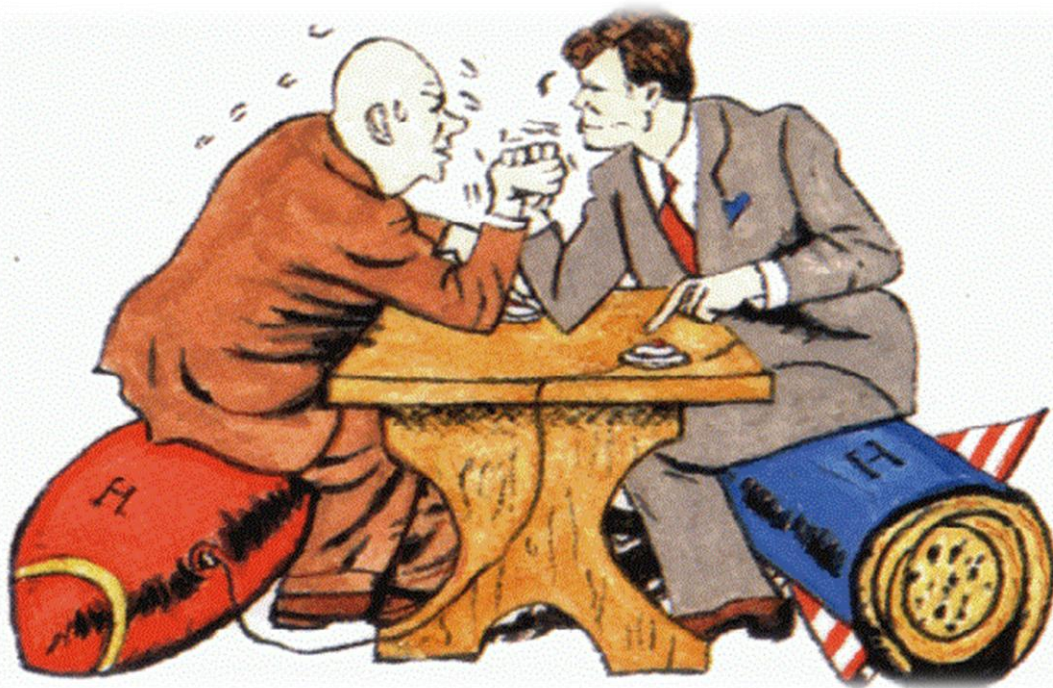

Οι 6 κανόνες της Ρεαλιστικής πολιτικής: Η θεωρία του Χανς Μόργκενθαου.

Γράφει ο **Μάριος Νοβακόπουλος**, διεθνολόγος

Όπως είδαμε στο προηγούμενο άρθρο, η Ρεαλιστική σχολή των διεθνών σχέσεων έκανε τα πρώτα της βήματα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Βλέποντας πίσω της την ανείπωτη καταστροφή και μπροστά της την προοπτική του πυρηνικού ολέθρου, η θεωρία αυτή θέλησε να από-καταστήσει στον «θρόνο» τους τις πολιτικές αρετές της συνέσεως και του πραγματισμού, μακριά από ότι εκείνη έβλεπε ως την απερίσκεπτη αισιοδοξία του Μεσοπολέμου.

Εάν στους προδρόμους, τους «κλασσικούς» του Ρεαλισμού κατατάξαμε τον αρχαίο ημών Θουκυδίδη, τον Μακιαβέλι και τον Χομπς, τότε θα δούμε τον αληθινό διαμορφωτή της σχολής στον Χανς Μόργκενθαου (1904-1980).

Ο Χ. Μόργκενθάου γεννήθηκε στην Γερμανία, όπου σπούδασε νομικά. Το 1929, ύστερα από σπουδές στο Μόναχο, την Φρανκφούρτη και το Βερολίνο και την επιτυχή υποστήριξη της διδακτορικής του διατριβής, έφυγε για να διδάξει στην Γενεύη, ενώ αργότερα μετανάστευσε στις Ηνωμένες Πολιτείες – πάνω στην ώρα, καθώς ήταν εβραϊκής καταγωγής και θα είχε προβλήματα στην ναζιστική Γερμανία. Στις Ηνωμένες Πολιτείες ο Μόργκενθαου σταδιοδρόμησε μέχρι την θέση του συμβούλου

εξωτερικής πολιτικής του προέδρου Κένεντυ, αποπέμφθηκε όμως από τον διάδοχο του Τζόνσον λόγω της αντιθέσεως του στον πόλεμο του Βιετνάμ.

Από το υπόβαθρο του στο διεθνές δίκαιο, ο Μόργκενθαου προσπάθησε να διαμορφώσει, ειδικά μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, μία πολιτική θεωρία που θα συνδύαζε την υπεράσπιση κάποιων θεμελιωδών αξιών δίχως να υποκύπτει στην νομικίστικη δεοντολογία ή τον μεσσιανικό ιδεαλισμό. Οι απόψεις του διατυπώθηκαν στα έργα του «Ο Επιστημονικός Άνθρωπος εναντίον της Πολιτικής Ισχύος» (1946) και – κυρίως – «Η Πολιτική μεταξύ Εθνών: Ο Αγώνας για Ισχύ και Ειρήνη» (1948).

Για τον Μόργκενθαου, ο άνθρωπος είναι κατ' εξοχήν πολιτικό ον, με βασική του ώθηση το πάθος για την εξουσία (*animus domianndi*). Για να αποφευχθεί η ανεξέλεγκτη αλληλοσφαγή (κατά την «φυσική κατάσταση» του Χομπς) δημιουργείται το κράτος ως ασφαλής πολιτικός χώρος. Το κράτος, έχον το μονοπώλιο της βίας και την ανωτάτη αρμοδιότητα επιλύει και εξισορροπεί τις συγκρούσεις εντός του, οι συγκρούσεις όμως παραμένουν στο διεθνές-διακρατικό επίπεδο, ελλείψει παγκοσμίου ρυθμιστού.

Ακολουθώντας τον Μακιαβέλι, βλέπει έναν κόσμο γεμάτο κινδύνους και ιδιοτελή συμφέροντα σε ανταγωνισμό, συνεπώς δεν αφήνει περιθώριο για τις αξίες μίας οικουμενικής κοινωνίας. Κάνει σαφή διάκριση μεταξύ προσωπικής (προς τους άλλους εντός της ίδιας κοινωνίας) και κρατικής ηθικής. Το κράτος έχει υψηλή ευθύνη να διαφυλάσσει την ασφάλεια του, να προασπίσει ως κόρην οφθαλμού το εθνικό συμφέρον, να υπολογίσει τις αναγκαιότητες, να μη διστάσει π.χ. να καταφύγει στο αναγκαίο ψέμα (Πλάτων). Λέγει χαρακτηριστικά:

«Ο ρεαλισμός διατείνεται ότι οι οικουμενικές ηθικές αξίες, με την αφηρημένη και οικουμενική τους διατύπωση, δεν είναι εφαρμόσιμες στις δραστηριότητες των κρατών, μα πρέπει να προσαρμόζονται στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε τόπου και κάθε εποχής. Ο καθένας μπορεί να πιστεύει προσωπικά “*fiat iustitia et pereat mundus*” (είθε να υπάρξει δικαιοσύνη, ακόμα και αν καταρρεύσει ο κόσμος), όμως το κράτος δεν έχει το δικαίωμα να πει το ίδιο εξ ονόματος αυτών που προστατεύει»

Ο Μόργκενθαου και οι ομοϊδεάτες τους έβαλαν στο στόχαστρο την πολιτική και κοσμοθεωρία του Γούντροου Ουίλσον, Αμερικανού προέδρου την εποχή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο οποίος ήλπιζε πως με την εγκαθίδρυση της Κοινωνίας των Εθνών και την διάδοση της δημοκρατίας

ο πόλεμος θα εξέλιπε (the war to end all wars). Αυτή η τακτική, που έδινε έμφαση στην δυνατότητα διεθνούς προόδου και καλής πίστεως σε παγκόσμιο επίπεδο, άφησε αντίθετα ανεξέλεγκτο τον Αδόλφο Χίτλερ, ο οποίος εκμεταλλεύτηκε τον κατευνασμό και τη νωθρότητα των δυτικών δημοκρατιών για να προετοιμαστεί αμέριμνος και να εξαπολύσει τον καταστροφικό του πόλεμο το 1939.

Για να συμπυκνώσει την θεωρία του σε μία μορφή περιληπτική και εύπεπτη, ο Μόργκενθαου διετύπωσε τις ακόλουθες έξι αρχές:

1. Οι ρίζες της πολιτικής βρίσκονται στην αμετάβλητα εγωιστική ανθρώπινη φύση. Δεν υπάρχουν περιθώρια για την φιλελεύθερη αντίληψη πως ο άνθρωπος είναι κατ' αρχήν αγαθός, και πως τα κακά του κόσμου οφείλονται στην κοινωνική αδικία και καταπίεση – άρα μπορεί να εκλείψουν με ένα πεφωτισμένο πολιτικό ή οικονομικό σύστημα. Θα υφίστανται όσο υπάρχει άνθρωπος, με διαφορετικό τρόπο και έκταση φυσικά ανά εποχή και κατά τις συνθήκες.

2. Η πολιτική αποτελεί μία αυτόνομη σφαίρα δραστηριότητας, η οποία δεν εξαρτάται απολύτως από την οικονομία ούτε καθοδηγείται αποκλειστικά από την ηθική. Ο Μόργκενθαου προειδοποιούσε επίσης κατά της τεχνοκρατίας, της απομειώσεως δηλαδή των ανθρωπίνων ζητημάτων σε τεχνικής φύσεως που θα τα λύσει η επιστήμη, απαξιώνοντας την πολιτική. Οδηγός του ανθρώπου στον χώρο αυτό είναι η παραδοσιακή πολιτική σοφία.

3. Η ανθρώπινη ιδιοτέλεια δημιουργεί συγκεκριμένα συμφέροντα, τα οποία είτε προσαρμόζονται είτε προκαλούν συγκρούσεις.

4. Η απόλυτος ευθύνη της πολιτικής ηγεσίας στον λαό της και την ανεξαρτησία, ελευθερία και ευημερία του κράτους τους κινείται από μία πολιτική, περιστασιακή ηθική, η οποία έχει ως θεμέλιο λίθο την αρχή «μη χείρον, βέλτιστον».

5. Ο Μόργκενθαου αντιτίθετο σφοδρά στις εκστρατείες ιδεολογικής επιβολής των Μεγάλων Δυνάμεων, από το κίνητρο της διαδόσεως των αξιών τους στον κόσμο, θεωρώντας τις άτοπες και καταστροφικές. Με βάση αυτήν την αρχή πολλοί ρεαλιστές διεθνολόγοι άσκησαν σφοδρή κριτική στις «δημοκρατικές σταυροφορίες» του Μπους του Νεωτέρου σε Αφγανιστάν και Ιράκ.

6. Η ανθρώπινη φύση είναι ατελής και άγνωστη – δεν μπορεί να χαρτογραφηθεί με επιστημονικό ή άλλο τρόπο, ώστε οι ηγέτες να την

πλάσουν όπως εκείνοι θέλουν. Βασικός στόχος της πολιτικής είναι η κατά προσέγγιση κατανόηση της.

Ύστερα από τον Μόργκενθαου ο κλάδος των διεθνών σχέσεων στις ΗΠΑ και το ίδιο το Ρεαλιστικό ρεύμα δέχθηκαν ισχυρές θετικιστικές επιρροές, οι οποίες αναζήτησαν μία αντικειμενική, «επιστημονική» πολιτική πρακτική, στρέφοντας τις μελέτες τους από την ιστορία και τα νομικά στα μαθηματικά και την θεωρία των παιγνίων, παραμερίζοντας παράλληλα το ζήτημα των αξιών. Παρά ταύτα – και ιδίως μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, που περιέπλεξε την διεθνή σκηνή και έσπασε τον αμερικανοκεντρικό χαρακτήρα του κλάδου – η πολιτική σκέψη του Μόργκενθαου επιστρέφει διαρκώς, ως μία επικαιροποιημένη μορφή των κλασικών, αρχαίων αρχών της συνετής πολιτικής και της ισορροπίας ισχύος. Για αυτόν τον λόγο η θεωρία του έχει ονομαστεί «Νεοκλασικός Ρεαλισμός».

Πηγή : www.antibaro.gr/article